

erkend worden. De erkende confessies regelen zelfstandig hare inwendige confessioneele aangelegenheden en besturen hare stichtingen en fondsen binnen de grenzen van de wet.

Niemand is verplicht, zijne godsdienstige overtuiging openlijk te belijden. Niemand is verplicht bij godsdienstige handelingen, feestelijkheden, ceremonies en oefeningen mede te werken, behalve op feestdagen en feestelijkheden van wege den staat, in zooverre de wet dit voorschrijft bij personen, die aan de vaderlijke macht of die van den voogd of aan het militair gezag zijn onderworpen.

De erkende confessies kunnen de verbinding met hare godsdienstige opper-hoofden ook buiten de grenzen van den staat onderhouden, in zooverre dit de geestelijke voorschriften der verschillende confessies eischen. De aard en de wijze, waarop deze verbindingen onderhouden worden, worden door de wet geregeld.

In zooverre op het budget van den staat voorzien is in uitgaven voor confessioneele doeleinden, moeten deze onder de verschillende erkende confessies, in verhouding tot het aantal der geloovigen en naar de gebleken wezenlijke behoeften, worden verdeeld.

De vertegenwoordigers der confessies mogen bij godsdienstige handelingen of door opschriften van een confessioneel karakter of bij de verrichting van hun dienstwerk hun geestelijke macht niet tot partijdoeleinden gebruiken.

Wij zullen zien, dat America zich op diezelfde lijn van vrijheid beweegt, waar het de verhouding van staat en kerk betreft, al trekt ook dit land die lijn niet geheel consequent door.

HOOFDSTUK XV.

De dusgenaamde scheiding van kerk en staat in America.

Onder de talloze godsdienstige gemeenschappen in Noord-America behooren de baptisten en methodisten tot de omvangrijkste. Zij overtreffen alle andere — de roomsch-catholieken uitgezonderd — verreweg in getalsterkte en hadden een machtig aandeel in het verkrijgen van de godsdienstvrijheid en de losmaking der kerkelijke banden van den staat. Van deze beide groepen zijn de baptisten de sterkste. Een eenheid vormen zij echter allerminst. In de zeventiende eeuw had er onder I. C. Beissel (1690—1768) reeds eene afscheiding plaats van hen, die den zevenden dag der week als den waren sabbath beschouwden en daarnaar *Seventh-Day-Baptists* genoemd werden. Een andere groep, de *German Baptist Brethren* of *German Brethren*, vond in Swartsenau in Duitschland haar oorsprong, door toedoen van Andrew Mack, en staat in America bekend onder den naam van „*Dunkers*” of „*Dunkards*” of „*Tunkers*”, ontleend aan het duitsche woord „*tunken*”, doopen. Zij dateert van 1708 en kenmerkt zich door het nachtelijk gebruik van het avondmaal naar luthersche liturgie, en door het verwerpen van

den eed en van het dragen van wapens. Verder heeft men onder hen de „*disciples of Christ*” of „*Christians*”, die vooral aandringen op eenheid onder de christenen en op het herstel der oorspronkelijke orde der dingen, en gevormd zijn door Thomas en Alexander Campbell en Barton Warren Stone (1772—1844). En eindelijk kwam de belangrijke scheiding tot stand tusschen de meer calvinistisch gezinde *Regular Baptists* en de meer arminiaansch gezinde *Free-Will-Baptists* of *Free Baptists*, onder Benjamin Randall (1749—1808). Bovendien zijn er nog kleinere groepen, die wij kunnen voorbijgaan.

In nog talrijker groepen vallen de Methodisten, die in getalsterkte op de baptisten volgen, uiteen. Een belangrijke scheuring kwam er in 1844, naar aanleiding van het vraagstuk der slavernij tusschen de noordelijke en zuidelijke methodisten. Eerstgenoemden konden er niet overheen, dat de geestelijken in het zuiden slaven toelieten. Dientengevolge kreeg men de *Methodist Episcopal Church* en de *Methodist Episcopal Church South*; een derde groep vindt men in de *Wesleyan Methodist Connection of North-America*. Meer principieele verschillen van inzichten gaven het aanzijn aan de: *Methodist Protestant Church*, *Primitive Methodist Church*, *Congregational Methodist Church*, *Free Methodist Church*, *Independent Methodists*, *New Congregational Methodists*. En eindelijk treft men onder de negers tal van methodisten aan, wier kerken gescheiden zijn in: *The African Methodist Episcopal Church*, *African Methodist Episcopal Zion Church*, *Union American Methodist Episcopal Church*, *African Union Methodist Protestant Church*, *Zion Union Apostolic Church*, *Colored Methodist Episcopal Church*, *Congregational Methodists Colored*, *Evangelical Missionary Church*. Verder heeft het duitsche methodisme zijn: „*Die vereinigte Bruder*” en „*Evangelische Gemeinschaft*.”

Op de baptisten en methodisten volgen in getalsterkte de lutheranen, presbyterianen, apostolischen en episcopalen. Wat de presbyterianen aangaat, vindt men de: *Presbyterian Church in the United States* en de *United Presbyterian Church in the United States*, gevormd uit de *Associate Presbyterian Church* en de *Reformed Presbyterian Church*. In beide laatste was er echter een minderheid die zich afzonderlijk organiseerde als: *Synod of the Reformed Presbyterian Church* (de oude covenanters), en de *Associate Reformed Church of the South*. Wat de episcopaalsche kerk betreft, merken wij op dat in 1789, na den vrijheidsoorlog, de verspreide deelen van de episcopaalsche bisschoppelijke kerk werden vereenigd en een regeling ontvingen, die haar tot een eenheid stempelde, namelijk een vrije, nationale kerk, onder den naam van *Protestant Episcopal Church*.

Op de genoemde groepen volgen wat de talrijkheid harer leden aangaat de congregationalisten en daarop de zoogenaamde „*Reformed*”. Hiertoe behooren de drie kerkgenootschappen: *Reformed*

Church, tot 1867 genoemd : Reformed Protestant Dutch Church in North America, en in den volksmond nog altijd geheeten : *Dutch Protestant Church* ; ten tweede : *German Reformed Church* en eindelijk : *Reformed Episcopal Church*. De eerste van deze drie is eene zuiver gereformeerde kerk, gesticht door de kolonisten in New-York, New-Jersey en Delaware, de eersten die in America aan de gereformeerde belijdenis eene blijvende plaats verzekerden. In 1857 verlieten haar velen, ook van hen, die kort tevoren uit Holland en Oost-Friesland naar America getrokken waren en tot haar behoorden, onder leiding van Ds. van den Bosch. Dezen stichtten de Dutch Christ Reformed Church, die langzamerhand zeer in bloei toenam. De German Reformed Church, eigenlijk geheeten : German Calvinistic Church, wordt vooral in Pennsylvanië gevonden en dankt haar ontstaan aan eene nederzetting aldaar van Duitschers in de zeventiende eeuw. En de Reformed Episcopal Church werd gesticht door G. D. Cummins in 1873 onder den invloed der zoogenaamde Tractarian-beweging.

Behalve deze groote groepen, waartoe wij ook nog de Latter Day Saints of Mormonen kunnen rekenen, vinden wij er nog vele kleinere, waarvan wij vermelden : „*United Brethren in Christ*” in het laatst der achttiende eeuw gevormd onder leiding van P. W. Otterbein (1726—1813) in Baltimore en onder Martin Boehm (1723—1812). Hun kerkinrichting herinnert aan die van Wesley, hun theologie aan die van Arminius. De meer conservatieven onder hen zonderden zich later af en noemden zich United Brethren in Christ „of the Old Constitution” ; *German Evangelical Synod of North America*, uitgegaan in 1836 van de Bazeler missie in Ohio, Michigan en Missouri, van 1840 bekend als German Evangelical Association of the West en gevormd door Duitsche predikanten ; in 1858 vereenigd met de German Evangelical Church association of Ohio, de German United Evangelical Synod of the East en de Evangelical Synod of the Nord-West, onder den gemeenschappelijken naam van German Evangelical Synod of North America ; *Adventists*, wier eerste leider W. Miller (1782—1849) de komst van Christus omstreeks 1844 verwachtte, maar wiens volgelingen toch nadat dat jaar teleurstellend was voorbijgegaan, in paroesie-verwachtingen bleven leven. Hun groep splitste zich van lieverlede in verschillende onderdeelen als : Evangelical adventists, Seventh-Day-adventists, Advent Christian Church, waarvan zich ook weder kleine groepen afscheidden, geheeten : Life and advent union, Churches of God in Christ Jezus, de Ago-to-come adventists ; *Friends*, de bekende Kwakers ; *Evangelical Association of North America*, gesticht door Jac. Albright (1759—1818), een Duitsche lutheraan, in Pennsylvanië wier inrichting het meest herinnert aan die van de Methodist Episcopal Church ; *United Evangelical Church* ; *Christian Catholic Church*, een godsdienstige secte, gevormd door I. A. Dowie in 1896, die veel hecht aan geloofsgenezing en drie-

voudige onderdompeling ; *Bible Christians*, thans opgegaan in de United Methodist Church en in het leven geroepen door W. O'Bryan en vooral omstreeks 1840 zeer in aantal toegenomen ; *Christiadelphians*, ook genoemd Thomasiëten, naar hun leider I. Thomas (1805—1871), eerst vereenigd met de Campbellisten, doch later daarvan gescheiden, sterke aanhangers van het geloof in de spoedige komst van het duizendjarig rijk met Jerusalem als middelpunt ; *Christian Convention*, een kring, gevormd door I. O'Kelly (1735—1826) uit leden van de Methodist Episcopal Church in N. Carolina in 1793, wars van geloofsbanden, in menig opzicht herinnerende aan de congregationalisten ; *Hernhutters* of *Moraviërs* ; *Mennonieten* ; *Unitarians* ; *Universalisten* ; *New-Jerusalem Church*, namelijk de volgelingen van Swedenborg ; de *Koreshan Ecclesia* of *Church Archtriumphant*, een communistische groep, gesticht door Cyrus R. Teed, beschouwd als een Messias ; *United society of believers in Christ's second appearing* „the Millenial Church” ; *Christian Science*.

Uit dit overzicht, dat allerminst op volledigheid aanspraak maakt, hoewel de belangrijkste groepen er in vermeld zijn, blijkt duidelijk hoe rijk America is aan kerkelijke gemeenschappen en secten. Het betrekkelijk groot aantal staten met eene bevolking uit allerlei landen van Europa samengevloeid, hetzij ten gevolge van geloofsvervolging, hetzij ten gevolge van handelsverkeer, heeft daartoe grootendeels aanleiding gegeven. Maar niet minder het ontbreken van ééne centrale, aristocratische regeering, die in ééne kerk, zooals dit in Europa veelal het geval was, steun zocht en vond voor eigen kracht. Van al die groepen zijn de congregationalisten het zuiverste type van het amerikaansche protestantisme. Zij bewaarden de puriteinsche traditie in den oorspronkelijk-onafhankelijken vorm en gaven in Nieuw-Engeland den toon aan in den tijd, waarin zich dit vormde. Langzamerhand hebben zij de strengheid van het vroegere calvinisme prijsgegeven, maar steeds zijn zij prijs blijven stellen op de autonomie der plaatselijke kringen en hebben zij zich wars getoond van alle vormen eener bisschoppelijke regeering.

In dit laatste reiken baptisten en methodisten, en vooral de kwakers, hun de hand. Met de verwerping van menselijke geloofsbelijdenissen en de zucht naar vrijheid om zich plaatselijk naar eigen overtuiging te kunnen organiseren, ging bij hen echter ook de strijd gepaard tegen de beperkende bepalingen der vroeger hier en daar toegepaste theocratie, zoodat zij behoorden tot de voorvechters van godsdienstvrijheid, reeds voordat de vrijheidsoorlog begonnen en gewonnen was. In dit opzicht zijn zij het eens met den linkervleugel van het amerikaansche protestantisme, namelijk de unitariërs en de universalisten (die hier en daar op vereeniging uit zijn), die meer dan eenige andere groep plaats geven aan de vrijheid van denken.

De andere pool van de amerikaansche christenheid vormt de episcopaausche kerk, die haar loop begon in Virginië, gelijk de congregationalisten in Nieuw-Engeland. Bij haar was en bleef het sacramenteele element overheerschend, de invloed der traditie sterk, het episcopaat inheemsch. Op schoonheid en waardigheid in den dienst is zij zeer gesteld; gaarne bouwt zij schitterende cathedraalen in de groote centra der bevolking. Zoowel daardoor als door de vaste continuïteit in haar bestuur oefent zij invloed uit, al is het aantal harer leden in vergelijking van baptisten, methodisten en lutheranen klein.

Tusschen de congregationalisten en de episcopalen in staan de presbyterianen, die eensdeels sterk staan op hun plaatselijke autonomie, maar anderdeels hoogen prijs stellen op degelijke organisatie, en orde en waardigheid bij den dienst. Zij betoonen grooten ijver in de samenwerking met andere kerken en zijn vurige voorstanders van de christelijke unie. Wij zouden de hollandsch-gereformeerde en duitsch-gereformeerde kerken hare zusterkerken kunnen noemen. Daartegenover nemen de lutheranen over 't algemeen een geïsoleerd standpunt in.

Wanneer wij nu de verhouding van kerk en staat gaan bespreken, nemen wij ons uitgangspunt in de zeventiende eeuw. In 1618 kwam Virginië, waar de bekende Walter Raleigh deels onder Elisabeth deels onder Jacob I eene volkplanting had gevestigd, aan de engelsche kroon en werd aldaar de episcopale kerk de staatskerk. Twee jaren later, in 1620, landden puriteinsche pelgrimvaders in Massachusetts, waar straks het puriteinsche congregationalisme godsdienst van staat werd. Lord Baltimore, aan wien door koning Karel I in 1632 Maryland in leen was gegeven, maakte dit tot een wijkplaats van vervolgte roomsch-catholieken, die er voorgoed hun stempel op drukten. Rhode-Island werd in 1635 bevolkt door baptisten, die dáár onder leiding van Roger Williams een zich steeds meer uitbreidende kerkgemeenschap stichtten, en evenals de kwakers, wier vrome leider William Penn in 1680 den staat Pennsylvanië vestigde, wèl een groote mate van tolerantie kenden, doch zeer streng optraden tegen wie zij als ongeloovigen beschouwden. In dezelfde zeventiende eeuw en daarna werd America bij toeneming bevolkt door allerlei personen, die dáár van uit Europa, waar zij om des geloofswille werden vervolgd, een toevluchtsoord zochten en vonden. Engeland leverde zijn aandeel protestanten en roomsch-catholieken, al naarmate dezen of genen aldaar werden verdrukt. Maar ook uit Duitschland, Frankrijk, Oostenrijk en de Nederlanden trokken velen, die de beginselen der hervorming waren toegedaan, naar de nieuwe wereld. Zoo hadden zich van lieverlede over den americaanschen bodem, afgezien van de roomsch-catholieken, allerlei protestanten, als puriteinen en presbyterianen, kwakers en baptisten, hugenoten en gereformeerden uit de Pfalz, lutheranen uit Salzburg en de Pfalz, hernhutters en mennonieten

verspreid. In het bijzonder denken wij aan de nederzettingen van gereformeerden uit Holland in New-York en omgeving. De episcopaalsche kerk vestigde zich vooral in Virginië, Noord- en Zuid-Carolina en Georgië. Door dit alles, alsmede door toenemend handelsverkeer, kreeg dit land langzamerhand een geheel nieuw aanzien.

Het spreekt vanzelf dat die kolonisten de gewoonten van hun land medebrachten en derhalve, gelijk dit overal in Europa het geval was, een nauwe verbintenis tusschen den godsdienst en de kerk en den staat in het leven riepen, wellicht uitgezonderd in Rhode-Island. Er waren natuurlijk verschillen in onderdeelen, maar het recht van den staat om te bepalen welke de godsdienst van het land zou zijn, ja om de kerkelijke organisatie vast te stellen, het onderhoud der kerk te regelen en zelfs, binnen zekeren omvang, contrôle op de leer uit te oefenen, schijnt in die dagen althans onder vele kolonisten niet te zijn betwijfeld.

Bij het Charter der vrijheden van New-York, door de General Assembly in 1683 vastgesteld, werd slechts volkomen vrijheid van leer en eeredienst verleend aan hen die het geloof in God door Jezus Christus beleden. In Oost-Jersey werd de godsdienstige vrijheid beperkt tot de protestantsche belijders van het christelijk geloof. West-Jersey nam daarentegen een vrijer standpunt in en schreef alleen een bepaalde geloofsbelijdenis voor als voorwaarde voor het bekleeden van ambten. In Massachusetts was het puriteinsche congregationalisme godsdienst van staat en verkregen alleen de aanhangers daarvan burgerlijke rechten; ja, aldaar werd niet zelden zeer streng tegen dissenters en roomsch-catholieken opgetreden. Geestelijken en onderwijzers, die de zuivere leer niet waren toegegaan, werden verbannen. in één woord: tolerantie werd er niet gekend. Ongeveer een zelfde standpunt, al was het wat minder scherp, nam de kolonie Virginië in, waar de godsdienst van staat die van de engelsche episcopaalsche kerk was, en alle overige kerkgenootschappen en secten leden onder de engelsche strafwetten tegen de dissenters. Boeten werden den kwakers opgelegd, als zij in de eigen woning vergaderden en in de officieele kerk werden gemist; non-conformisten werden verbannen, als ontdekt was dat hunne kinderen privaatonderwijs ontvingen; straffen werden opgelegd op hen die weigerden hun kroost den kinderdoop te doen ondergaan.

In beide laatstgenoemde kolonies was ook de kerk volkomen aan den staat vastgeketend. In Massachusetts werden de parochies uitsluitend op bevel van de General Court gevestigd en hare grenzen bij de wet vastgesteld. Hoewel deze gebieden kerkelijk waren, kwamen zij gewoonlijk in hoofdzaak overeen met die der burgerlijke gemeenten. De burgerlijke wet legde ieder, die een parochie of gemeente bewoonde, of dáár ter plaatse land bezat, de verplichting op tot mede-betaling in de onkosten van den eeredienst. Iedere parochie of gemeente moest een predikant, kerk en pastorie heb-

ben, en wanneer men hierin nalatig was, machtigde het Hof in dat district de ambtenaren tot het innen van een extra-belasting voor dit doel. Bovendien werden geldboeten opgelegd, waar men niet zorgde voor een „able and faithful preaching.” Ongeveer een zelfde regeling had Virginië. Deze schreef bovendien voor, dat de geheele liturgie der engelsche bisschoppelijke kerk steeds moest worden gelezen en geen huwelijks-ceremonies werden toegelaten dan volgens het Common Prayer Book.

Maar gelijk het overal in de christelijke wereld is gegaan, zoo trad men ook in de verschillende kolonies in America langzamerhand noodgedwongen gematigder tegen andersdenkenden op en ging daarmee een lossere betrekking tusschen staat en kerk gepaard. Nergens gelukt het ten slotte de menschen, door middel van dwang, godsdienstig en kerkelijk te binden; eenerzijds verzetten zich daartegen bepaalde godsdienstige en kerkelijke beginselen, anderzijds komt daartegen het aangeboren vrijheidsgevoel in opstand. Gelijk in ons vaderland hebben ook in America de dissenters daarbij een hoofdrol vervuld. Presbyterianen en baptisten trokken in dit opzicht één lijn met hen, die in meerdere of mindere mate hunne vrijheidsdenkbeelden van uit Frankrijk versterkt zagen. Daaronder behoorden ook niet weinige liberaal gezinde aanhangers der episcopaausche kerk, terwijl vóór allen zich hier deed gelden de bekende staatsman Thomas Jefferson, later de derde president der Vereenigde Staten van America. Maar de grootste en machtigste stoot tot het verkrijgen van meerdere godsdienstvrijheid en het verslappen van den band tusschen staat en kerk kwam van den vrijheidsoorlog tegen Engeland, toen de overwinning en de veiligheid afhingen van gemeenschappelijk optreden tegen den zóó machtigen vijand. De Unie, destijds tot stand gekomen en zegevierend uit den strijd te voorschijn getreden, zou alleen te handhaven zijn, wanneer het beginsel van volkomen godsdienstige vrijheid en gelijkheid in de wet werd vastgelegd en de staat zich terugtrok van het kerkelijk gebied.

Nadat Virginië hiermede een aanvang gemaakt had, werd genoemd beginsel meer algemeen erkend, toen bij den vrede van Versailles in 1783 Brittanië de dertien vereenigde staten van Noord-America onafhankelijk had verklaard, alle aan de oostkust gelegen, namelijk: New-Hampshire, Massachusetts, Rhode-Island, Connecticut, New-York, New-Jersey, Pennsylvanië, Delaware, Maryland, Virginië, Noord-Carolina, Zuid-Carolina en Georgië. Reeds in de ordinantie van 1787 voor het gouvernement van het gebied der Vereenigde staten ten noorden en ten westen van de Ohio werd genoemd beginsel verklaard een artikel te zijn van het verdrag tusschen de oorspronkelijke staten en het volk, en de staten der Unie, een fundamenteel beginsel, dat steeds onveranderd moest blijven. Dit geschiedde reeds vóór de aanvaarding der bekende Federal Constitution, waarbij uitdrukkelijk werd gezegd: „No religious test shall ever be required as a qualification for any civil

office or public trust under the United States, and that Congress shall make no law respecting an establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof." Men vergete echter niet, dat deze bepaling alleen betrekking heeft op de macht, die door het „general government" wordt uitgeoefend. Op zichzelf geldt zij niet voor de verschillende afzonderlijke staten. Maar van lieverlede zijn zoo goed als in alle staten bepalingen van gelijke strekking overgenomen. In den vorm en de wijze van uitdrukking moge er verschil zijn, de bedoeling van die alle is in wezen dezelfde. Zij verklaren alle dat geen voorkeur wordt gegeven aan den eenen vorm van kerkinrichting boven den anderen en dat geen godsdienstig onderzoek zal worden geëischt voor het in aanmerking komen voor eenig ambt of voor eenigen post van vertrouwen. Ook mag niemand gedwongen worden tot het betalen ten behoeve van eenig leeraar in den godsdienst of van eenigen kerkbouw. En bij alle staat het beginsel voorop, dat ieder het recht heeft God op zijne wijze en naar zijn geweten te dienen. Zoo luiden de woorden van de constitutie van Delaware : „No man shall or ought to be compelled to attend any religious worship, or to the maintenance of any ministry against his own free will and consent, and that no power shall or ought to be vested in, or assumed by any magistrate that shall in any case interfere with or in any manner central the rights of conscience in the free exercise of religious worship, nor shall any preference be given by law to any religious societies, denomination or modes of worship". En die in de constitutie van Pennsylvanië : „That all men have a natural and indefeasible right to worship Almighty God according to the dictates of their own consciences ; that no man can of right be compelled to attend, erect or support any place of worship, or to maintain any ministry against his consent ; no human authority can in any case whatever control, or interfere with the rights of conscience ; and no preference shall ever be given by law to any religious establishment or modes of worship." In dien geest zijn thans bijna alle fundamenteele wetten in de verschillende staten samengesteld. Bovendien is het beginsel van scheiding tusschen staat en kerk algemeen aangenomen en zelfs de juistheid ervan aldaar tegenwoordig zoo goed als algemeen erkend. Dit kon des te gemakkelijker, omdat, hoe nauw ook vroeger de band tusschen den staat en de kerk in verschillende kolonies was geweest, de kerk, al was het onder dwang van den staat, steeds zelf voor haar onderhoud had gezorgd en zij dus hier niet geldelijk van den staat afhankelijk was geweest. Allerlei vraagstukken van financieelen aard, die in Europa steeds die scheiding bemoeilijkten, waren dus hier onbekend.

Uit hetgeen tot nu toe is gezegd, trekke men allermint de slotsom dat de staat of de staten onverschillig zouden staan tegenover godsdienst en kerk. Er is veeleer eene betrekking van wederzijdsche samenwerking en eerbied. Deze komt, wat den godsdienst aangaat, duidelijk hierin uit, dat het congres, als het samenkomt, officieel

wordt geopend met gebed, hetwelk door een daartoe aangewezene geestelijke wordt uitgesproken, en dat er jaarlijks eene dankzegging aan God van wege den president in de maand November uitgaat. Wanneer echter zekere bepalingen uit de wet der tien geboden hoog worden gehouden en de overtreding daarvan strafbaar wordt gesteld, zooals onvoldoende eerbiediging van den Zondag, heiligschennis en godslastering, dan geschiedt dit minder uit eerbied voor den decaloog, dan wèl ter handhaving van de openbare welvoeglijkheid en de goede zeden, gelijk die in een christenland behooren in acht genomen te worden. Sommige hoven, zooals in New-York en Pennsylvanië, verklaarden het christendom in dien algemeenen zin tot de wet van het land.

Evenzoo erkent de staat de kerk, al staat hij er los van, als een zeer belangrijk element in de maatschappij. Dat blijkt op verschillende wijzen. Allereerst is het eene uitzondering op het beginsel van absolute scheiding, dat bij de wetten van onderscheidene staten hare eigendommen van belasting vrijgesteld zijn. Dit is in haar wezen een methode van subsidieering van de kerk en staatspropaganda voor den godsdienst. Verder is de kerk meerder vrijheid gelaten dan eenige andere corporatie in de administratie harer trust-funds. Dergelijke fondsen staan onder een charter van den staat, dat die administratie regelt. Maar voor de kerk gelden daarin mildere bepalingen, ook wat de verklaring betreft van de godsdienstige doeleinden, waarvoor de fondsen zijn gegeven. Alleen in geval er tusschen de leden der kerk zelf daarover verschil bestaat b.v. tusschen de plaatselijke gemeente en de kerk of de secte, waarvan zij een deel uitmaakt, is de staat gerechtigd, ja gedwongen als arbiter op te treden. Verder kan men het als eene onderscheiding voor de kerken beschouwen, dat verstoring van godsdienstige samenkomsten grooter vergrijp wordt geacht dan die van gewone vergaderingen, en daarom die van de godsdienstige zoo goed als uitsluitend bij organieke wetten verboden is. Ook is er in dit opzicht een bevoorrechtiging der kerken boven andere organisaties, dat eerstgenoemde geheel zelfstandig bepalen wie al of niet hare leden zijn. De rechten van het lidmaatschap zijn bij haar niet afhankelijk van wettelijke erkenning, waardoor ongerechtvaardigde ontneming er van onmogelijk wordt gemaakt. Als een kerk een lid wil verwijderen of afsnijden, kan geen burgerlijke rechter ingrijpen. Eindelijk genieten de geestelijken in zoo goed als alle staten het voorrecht niet verplicht te zijn tot het vervullen van militaire diensten en tot het zitting nemen als gezworenen. In al deze gevallen geeft men te kennen dat, al is de band tusschen kerk en staat verbroken, laatstgenoemde de eerste als eene corporatie beschouwt, die een geheel eigenaardig karakter vertoont, van bijzondere beteekenis is en deswege bepaalde voorrechten verdient.

Daartegenover staat echter ook een zekere gebondenheid, zoodat men ook deswege van een absolute scheiding van staat en kerk in

America niet kan spreken. Het is namelijk kerken en godsdienstige vereenigingen slechts vergund tot een bepaald bedrag bij acte of testament eigendommen in ontvangst te nemen. Verschillende staten, bezorgd voor een te groote vermeerdering van grondbezit in de handen van kerkelijke personen en stichtingen, hebben bepalingen getroffen, krachtens welke de jaarlijksche opbrengst harer eigendommen niet hooger mag zijn dan een bepaalde som. Gaat zij er boven uit, dan vervalt het meerdere aan den staat. Legaten, waarbij bepaald wordt, dat zij geheel of ten deele voor voortdurende vermeerdering moeten worden bewaard, zijn dan ook ongeldig. Om in dit opzicht bedrog te voorkomen, verbieden de staten in den regel grondbezit te vervreemden of met hypotheek te bezwaren, voordat hiertoe toestemming is verleend door een daartoe bevoegd overheidspersoon.

Hier en daar waar kerkelijke organisaties niet bij machte zijn rechtspersoonlijkheid te verkrijgen, behelpen deze zich, tot het verkrijgen van eigendom, met trustees. Zij zelf kunnen namelijk in zulk een geval niet in rechten optreden noch wettige aanspraken doen gelden. Men pleegt dan donaties en schenkingen in handen te stellen van trustees en staat zoo op een wettelijken grondslag, zoodat de gelden kunnen worden besteed ten bate van de geen rechtspersoonlijkheid bezittende kerkelijke organisatie. Ook een persoon, die over zijn eigendom vrij beschikt, kan een trust voor zulk een doel in het leven roepen en dit doel zal niet gemist worden, al ontbreekt op een bepaald oogenblik de trustee, omdat dit aan de wettigheid van de trust zelf niet afdoet. Mede in dit opzicht toont de overheid het publiek belang te erkennen, dat betrokken is bij verbreiding van den godsdienst. Dit komt vooral hierin sterk uit dat b.v. een legaat tot onderhoud van arme geestelijken van „denominations” geldig is, ook al is niemand aangewezen om het fonds in ontvangst te nemen, te beheeren en te distribueeren. De Court of equity doet dit dan.

Verschillende vormen van eigendom worden door deze geen rechtspersoonlijkheid bezittende kerkelijke organisaties of geestelijke vereenigingen gekozen. Soms worden goederen bij testament aan iemand en zijne erfgenamen overgedragen in trust voor een bepaalde kerk of vereeniging. Degeen aan wien deze dan overgedragen zijn, is eigenaar volgens de wet, maar het gebruik komt de kerk of de vereeniging toe, alsof zij eigenares waren. Maar de wettige eigenaar kan alleen rechten doen gelden, als de eigendom wordt aangetast en hij alleen kan bij verkoop den titel overdragen. Een andere vorm van eigendomsverkrijging vindt men in de samenwerking van twee verschillende corporaties; de ééne is dan de kerk of vereeniging, gerechtigd om geestelijken te kiezen en gelden te innen en de andere, bij machte roerend en onroerend goed te verkrijgen, te beheeren en te verkoopen in trust ten voordeele van kerk of vereeniging. Men geeft dan als het ware voortdurend chèques op

elkander af, waardoor de zekerheid grooter wordt dat de eigendom behouden blijft en alles gebruikt wordt voor godsdienstige doeleinden. Een derde vorm wordt gezocht door geen rechtspersoonlijkheid bezittende kerkelijke organisaties of vereenigingen zonder erkende bestuurders. Men kan dan aan zulke kringen roerende of onroerende goederen in eigendom overdragen, maar deze mogen ze niet verkopen, geen acte passeeren en ook niet in rechten optreden, wanneer hun eigendom wordt aangetast. En eindelijk kiest men ook een vierden vorm, waarbij de eigendom noch komt aan een corporatie, noch aan bestuurders, noch aan een trust noch aan een bepaald individu, maar aan den bisschop, die zijn titel bij testament overdraagt aan zijn opvolger. Op deze wijze worden de leeken uitgesloten van medezeggenschap. De roomsche kerk doet zulks niet zelden. Hier en daar werd dit evenwel niet toegelaten. Doch in het algemeen laat de staat een groote mate van vrijheid aan „unincorporated societies” toe, om op te treden als trustees tot het in ontvangst nemen en beheeren van aan haar geschonken roerende en onroerende goederen.

Echter blijkt uit al het voorafgaande dat de scheiding van kerk en staat in America niet consequent is doorgevoerd, al heeft men dáár het beginsel aanvaard.

In America was dit laatste trouwens alleszins begrijpelijk. Men had dáár nimmer een aristocratisch-ingerichten staat met een daarmede verbonden theocratische regeering. Zoowel in den staat als in de kerk kende men en kent men het vertegenwoordigend stelsel met zijn uitgebreide inrichting van contrôle en zijn sterk gewild evenwicht. Eenzelfde afkeer als de kerken hadden van een streng centraal gezag, kenmerkte de burgerij. Vandaar dat wat deze laatste betreft, het nationaal bestuur van de republiek der Vereenigde Staten bestaat uit een federatie van staten, elk jaloersch op eigen onafhankelijkheid en prerogatieven. Op dezelfde manier waren de grootere kerkelijke gemeenschappen opgebouwd door middel van eene vereeniging van kleinere groepen, als presbyteries, classes, synoden, diocesen, die op hun beurt weder haar oorsprong vonden in de vereeniging van kleinere, locale kringen, terwijl bij alle een sterk en bestendig centraal bestuur wordt gemist. Zelfs wordt er de hoogste rechtspraak uitgeoefend door lichamen, die van tijd tot tijd samenkomen en gevormd worden door vertegenwoordigers van lagere colleges, waarvan het personeel ieder jaar verwisselt, en wier macht voor ieder geval zeer beperkt is. Dit geldt niet alleen van congregationalisten en baptisten, voor wie het hoogste gezag berust bij de plaatselijke gemeente, maar ook van sterker georganiseerde kerken als de presbyteriaansche en methodistische. Zelfs bij de episcopalen werkte dit beginsel zoozeer door, dat deze, in afwijking van hare zusterkerken in andere landen, geen aartsbisschop bezitten, in wien de eenheid der kerk is gesymboliseerd en aan wien de hoogste leiding van zaken is toevertrouwd. Evenmin als nu de kerken, die

zich steeds zelfstandig gevoelden, onder geen centrale macht zich wilden buigen, evenmin wenschten de staten zulks te doen; daarom sloten zij dan ook, toen de nood aan den man kwam, slechts een federatief verbond. Maar datzelfde besef van zelfstandigheid bracht mede dat noch de staat zich onder de kerk, noch de kerk zich onder den staat wilde plaatsen, en dientengevolge een solutie gezocht en gevonden werd in de principieele scheiding tusschen beide. Een nationaal verleden stond daarbij in zooverre niet in den weg, dat geen financiële banden met den staat de losmaking bemoeilijkten. Maar tevens wijst de practijk duidelijk uit, dat ook zelfs in America, met die geestesrichting en dat zelfstandigheidsbesef, het beginsel niet consequent is kunnen worden doorgevoerd en dat de staat in de kerk eene macht voor zich heeft, die van elke andere dermate in wezen verschilt, dat hij er voor terugdeinst de leuze: „de vrije kerk in den vrijen staat” volledig in toepassing te brengen.

HOOFDSTUK XVI.

Het einde van den kerkelijken staat.

Wij hebben vroeger gezien dat paus Julius II aan het streven om voor bloedverwanten een wereldlijk vorstendom, ten koste van den kerkelijken staat, in het leven te roepen, een einde had gemaakt. De Borgia's waren verdrongen; de baronnen verslagen; aan Venetië waren na bloedigen strijd de bezittingen der kerk ontrouwen; de pausen regeerden van Piacenza tot Terracina. De opvolgers van Julius II drukten in dit opzicht zijne voetstappen, zoodat in het midden der zestiende eeuw zoowel steden als baronnen in den kerkelijken staat volkomen onderworpen bleven. Bovendien maakte Pius V met het oog op de altijd nog bij verschillende pausen bestaande neiging om familieleden met goederen van de kerk te beleenen, de krasse bepaling, dat iedere kardinaal voortaan de bul, waarbij dit verboden werd, moest bezweren en ieder hunner, die tot paus werd gekozen, dien eed moest vernieuwen.

Aan de uitbreiding van deze staatkundige macht en de bevestiging van den kerkelijken staat, kleefde echter ééne groote schaduwzijde, die ten slotte de oorzaak van zijn ondergang zou worden. De pausen hadden namelijk dit alles grootendeels aan de hulp van andere rijken te danken en werden dientengevolge noodzakelijkerwijze geworpen in de gedurige worsteling tusschen deze onderling. Leo X, die evenals Julius II bondgenoot der Zwitsers was, moest, toen zij door den franschen koning Frans I verslagen waren, dezen Parma en Piacenza afstaan, die hij daarna weder door zijn bondgenootschap met Karel V, den tegenstander en overwinnaar van den franschen koning, terugkreeg. Clemens VII was geheel en al het slachtoffer van zijn in de keuze tusschen deze beide groot-